

Yazıcı Ersoy, Habibe (2012), *Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler*, Gazi Kitabevi, Ankara, 517 s., ISBN 978-605-4562-63-3

Ekrem Arıkođlu*

Çeviri veya aktarmanın bir konusu olan *yalancı eş değerler* meselesi Türk lehçelerinden karşılıklı aktarmaların başlamasıyla, üzerinde daha yoğun durulan bir konu durumuna gelmiştir. Aynı kökenden olmayan yabancı diller arasındaki yalancı eş değerler hemen fark edilecek kadar az sayıdadır ve çevirmen dili öğrenirken öncelikle bu eş değer sözcüklerin farklı anlamlarını öğrenir. Mesela Rusça öğrenen biri *durak*, *bardak*, *kulak* gibi kelimelerin yalancı eş değer olduğunu, büyük ihtimalle bu konuda yaşanmış hoşluklar aracılığıyla öğrenmiştir.

Türk lehçeleri arasında, lehçelerin birbirine yakın veya uzak oluşuna göre, binlerce kelime aynı kökenden gelerek ortaklık gösterebilmektedir. Bu lehçeler arasında Kazakçayla Kırgızca, Tatarcayla Başkurtça, Türkiye Türkçesiyle Azerbaycan Türkçesi arasındaki yakınlık lehçelerde uğraşanlar veya konuşurlar tarafından kolaylıkla fark edilebilmektedir. Yani her lehçenin bir diğerine mesafesi eşit uzaklıkta değildir. Fakat lehçeler ister birbirine yakın isterse uzak olsun, yalancı eş değerler mutlaka vardır.

Lehçelerdeki yalancı eş değerleri öğrenmek lehçeler arasında aktarma yapacakların mutlaka bilmesi gereken bir bilgidir. Bir lehçe çok iyi öğrenilmemişse aktarmalarda yapılan yanlışlıklar çoğunlukla bu yalancı eş değerleri bilmemekten kaynaklanmaktadır. İşte bu yüzden her dil ve lehçenin başka dil ve lehçelerle olan yalancı eş değer kelimelerini listelemek çevirmen veya aktarıcıların işini kolaylaştıran bir çalışmadır.

Burada tanıtacağımız eser sadece Başkurtça ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değer kelimeleri listeleyen bir çalışma değildir.

Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Habibe Yazıcı Ersoy tarafından yazılan kitapta Ön Söz'den sonra 55 sayfalık geniş bir *Giriş* bölümü bulunmaktadır. Bizce eserin bu bölümü eserin asıl gövdesi kadar kıymetlidir. Bölümde, ülkemizde yakın zamanda yoğun olarak tartışılmaya başlanan yalancı

* Prof. Dr. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğretim Üyesi, arikoglu@gazi.edu.tr

eş değerlik etrafındaki kavram alanları ve bu kavram alanlarıyla ilgili gerek yurt dışında ve gerekse yurt içerisinde otoritelerin görüşleri ve bu görüşlerin birleşen ve ayrılan noktaları ayrıntılı bir şekilde irdelenmektedir. On beş alt başlıkta; çeviri ve çeviri bilimi, aktarma ve aktarma problemleri, kelimenin tanımı, kelime ve anlam, kelime ve kavram alanı, kelime ve çağrışım, eş dizimlilik, eş anlamlılık, eş adlılık, eş yazımlılık, eş seslilik, çok anlamlılık, eş değerlik kavramı ve kelime eş değeriği, yalancı eş değerlik, Başkurt Türkçesi konuları işlenmektedir. Bu konular işlenirken özellikle ülkemizde lehçeler arası aktarma sorunları üzerine fikir beyan etmiş bilim adamlarının görüşleri ayrıntılı ve mukayeseli olarak verilmektedir.

Eserde yalancı eş değerler; *tam yalancı eş değerler* ve *kısmi yalancı eş değerler* olmak üzere iki ana bölümde ele alınmaktadır.

Tam yalancı eş değer kelimeler *isimler*, *füller*, *Arapça alıntı kelimeler*, *Farsça alıntı kelimeler*, *Rusça veya Rusça yoluyla giren alıntı kelimeler* olarak beş alt başlıkta toplanmıştır. Her başlık kendi içerisinde *eş sesli* ve *ses değişmeleri yoluyla oluşan tam yalancı eş değer kelimeler* olarak iki alt gruba ayrılmaktadır.

Eserin ikinci bölümünde *kısmi yalancı eş değerler*; bazı anlamları ortak olduğu halde bazı anlam veya anlamları farklı olan yalancı eş değerleri konu almaktadır. Eserin bu bölümü de birinci bölümdeki sınıflandırmaya benzer şekilde tasnif edilmiştir.

Eserde *sonuç*, *kaynakça* ve *dizin* bölümleri de bulunmaktadır.

Eserde yalancı eş değer olduğu düşünülen toplam 1155 kelime işlenmektedir. Bu kelimelerden 220'si başka dillerden alıntılanan kelimeler olarak incelenir.

Lehçeler arasında bulunan ses denklikleri bir yandan lehçeleri öğrenirken kolaylık sağlamakta, diğer yandan ses denkliklerini bilmeyenler için aynı kökenden olan kelimelerin farklı bir kelimeymiş gibi görünmesine yol açmaktadır. Kitapta eş sesli kelimelerin yanında, ses değişmeleriyle farklılaşan kelimeler, eğer anlamca da farklılaştıysa, yalancı eş değerler olarak gösterilmiştir. Böylece ses değişmeleriyle farklılaşmış, fakat köken olarak aynı olduğu için aynı anlamı taşıyacağı düşünülebilecek kelimeler de eserde incelenmiştir.

Lehçeler arasında alfabelerden veya seslerin farklılığından doğan ayrışmalar vardır. Bu kitapta birbirine yakın sesler eş değer kabul edilmiştir: w = v, η = n, q = k gibi...

Ülkemizde Türk lehçeleri arasında aktarma yoğunluğunun artışıyla birlikte yalancı eş değerler konusundaki tartışmalar da yoğunlaşmıştır. Elimizdeki eser *Giriş* bölümünde bu tartışmaları bir bütün olarak okuyucuya sunuyor. Eserin iki bölümlük ana gövdesinde Başkurtça ve Türkiye Türkçesi

arasında var olduğu kabul edilen yalancı eř değerler edebî eserlerden seçilmiş örneklerle gösteriliyor. Henüz tartışma seviyesindeki “hangi sözcükler yalancı eř değer kabul edilmeli?” sorusuna cevap veriliyor. Ben eseri yüksek lisans tezinde Kırgızca ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eř değerleri çalışan öğrencim Emine Güven’e bir kılavuz kitap olarak kullandırttım ve olumlu sonuç aldım. Herkesin malumu olduğu üzere bu tür çalışmalarda sınırlılıkların belirgin olması çalışmanın başarıyla gerçekleştirilmesi için önemli etkenlerden biridir. Yani eser bir kılavuz kitap oldu bile. Genç doçent arkadaşım Habibe Yazıcı Ersoy’u bu eserinden dolayı kutluyorum. Kendisinden özellikle dil bilimi ve dil ilişkisi alanında özgün eserler bekliyoruz.